

18 ANDERS JOHAN SJÖGREN.

Litteraturblad n:o 6, juni 1855

Då vi här anföra några ord om denna berömda Finne, är det en pligt mot hans minne och våra läsare, att ursäkta det långa dröjsmålet. Orsaken har varit den, att vi hafva löfte få begagna de af prof. Lönnrot för en minnesteckning öfver Sjögren samlade materialier, och att sådant icke lämpligen kunnat ske förr, än sagde minnesteckning vid Finska Vetenskaps societetens senaste årsfest upplästes. Vi beklaga, att bruket icke tillåtit prof. Lönnrot pryda detta blad med de vackra minnesord, han vid nämnda tillfälle uttalade, såsom bestämda att aftryckas i Societetens akter. De få ord och bedömanden, vi ur talet lånat, kunna med en uppmärksam åhörarens rättighet att reproducera dem här allmängöras.

Framlidne akademikern, statsrådet m. m. *A. J. Sjögren*, föddes i Ithis socken den 8 Maj 1794. En af de få individer, som ur en Finsk bondkoja kunnat gå ut att tala till de bildade i verlden, hade Sjögren icke något mera lysande fäderneshem, än en fattig Finsk byskomakares. Hans fader, Michael Johansson Sjögren, dog i Ithis år 1842 vid 83 års ålder. Sin moder, Karin Arvidsdotter, död vid 75 års ålder 1829, hade han att tacka för sin första undervisning, sin tidigt väckta läslust och ett varmt, religiöst stämmt sinnelag; och då fadren beskrifves som en man med jernfast håg, hvilken icke gaf vika för några mötande svårigheter, kan härmed öfverensstämmande sidan af sonens karakter räknas för ett fädernearf.

Tacksam bör hvarje Finne bland dem, som vårdat Sjögrens barn-dom, ihågkomma en kapellan i Sailua Östberg, hvilken vid ett läsförhör fästade sin uppmärksamhet vid gossens ovanliga läskunnighet, uppmanade föräldrarne att skicka honom till skolan i Lovisa, förberedde honom till inträde der, genom att lära honom läsa och skriva Svenska, och ädelmodigt understödde honom under skolåren. Med utmärkelse genomgick Sjögren nu skolan och gymnasium i Borgå, blef 1813 student i Åbo och 1819 filosofie magister med synnerligt höga vitsord.

»Historien,» säger Lönnrot, »förete oss exemplet af tid efter annan uppstående, högt begåfvade naturer, hvilka ega förmågan att hänrycka äfven andra för den sak, som de sjelfve med hela sin själs varma entusiasm omfattat. En sådan företeelse för den komparativa språkforskningen var Dansken Rask, som hvart han vände sig genom sitt lifvande exempel åstadkom en rörelse hos filologerna, isynnerhet hos det yngre släktet.» På sin resa till Ryssland besökte nu denne berömda språkforskare år 1818 äfven Finland och Åbo, der han vinnlade sig om kunskap i Finska språket. Hans bekanta åsigt om detta språks skönhet i sig sjelf och om dess betydelse för den komparativa språkforskningen, muntligen yttrad för Universitetsmän, med hvilka han kom i beröring, upplyste som en blixst äfven Sjögrens inre och lärde honom känna sin kallelse i lifvet. Han skref till Rask, som redan afrest till S:t Petersburg, och utvecklade sin plan att på resor i Ryssland studera der bosatta Finska stammars språk och traditioner. Rask, hvilken redan sjelf af den kända mecenaten, grefve Rumänzoff, blifvit uppmanad att förena dessa forskningar med sina egna, hade afslagit detta pågrund af sin otillräckliga kunskap i Finskan, förklarande att en infödd Finne vore rätta mannen för ett sådant företag, hvarföre han äfven bragt en Finsk student, Nordblad, hvars bekantskap han gjort, på förslag till detsam-

ma. Då detta förslag förföll, mottog han nu Sjögrens bref med så mycket större värma, och uppmuntrade honom på det ifrigaste, att söka sätta sin plan i verket. Men detta var ingen lätt sak. Med rätta säger Lönnrot: »Man kan icke undgå att beundra den djerfva tanken hos en yngling, sådan som Sjögren, hvilken, ehuru saknande alla yttre medel för förverkligandet af sin plan, likväl ej lät sig afskräckas; och då den kröntes med slutlig framgång, bevisar hans exempel, att det är anden, som gäller mer än allt annat; den banar sig väg, der ingen väg förut finnes, och skaffar sig medel äfven i den fullkomligaste medel-löshet.» Ty Sjögren, som redan gjort skuld för sin vistelse vid univer-sitetet, och äfven efter promotionen var hänvisad till privat undervisning för att förtjena sitt uppehälle, hade sannerligen, då han fattade sitt djerfva beslut, att verkställa långa resor och lefva åratals för vetenskaplig forskning, ingen annan utsigt för företagets möjlighet, än tron på hvarje oegennyttigt sträfvandes framgång och förtröstan på sin egen alltuppoffrande ihärdighet.

10

Stark i denna tro och denna förtröstan, begaf sig Sjögren 1820 till S:t Petersburg, lefde först här, sedan på landet i Ingermanland såsom enskild informator, lärande sig sjelf Ryska språket, såsom ett nödvändigt hjälpmedel för hans beslutna resor och i öfrigt sysselsatt med förberedande studier för dessa. Ingermanland hade han redan under studenttiden flera gånger besökt, för ferierna ditbjuden af en studentkamrat Arvid Stråhlman. I sin mon torde denna tidigare bekantskap med Finnarne i Ryssland hafva medverkat till Sjögrens raska beslut, att beresa landet. Genom en på Tyska språket skrifven avhandling om Finnarnes språk och litteratur lyckades han göra sig känd af grefve Rumänzoff och kallades 1823 till hans bibliotekarie¹. Snart såg han nu utsigterna för sina reseplaner klarna, i det sedermera grefve Rehbinders utverkade åt honom ett reseunderstöd – det är med sann glädje vi nämna det – af Finska statsmedel.

20

30

År 1824 begaf sig Sjögren på sin första resa, som för det mesta inskränkte sig till trakterna österom Finlands gräns, i Lappmarken äfven inom densamma. En långvarig sjukdom medtog härunder hela sommaren 1826. Lyckligtvis förnyades understödet, på framställning af Ryska akademikern Krug, för ytterligare två år, efter hvilkas förlopp Sjögren reste ännu ett år på egen bekostnad; och fick han sålunda beresa guvernementerna Archangels, Olonetz, Wologda, Wiatka, Perm och Kasan. I hans reseplan hade legat äfven besöka Finska folken i sydöstra delen af Europeiska Ryssland och vestra Sibirien, men det medhann han icke. Lönnrot förklarar detta deraf, att Sjögren icke blott sträckte sina iakttagelser till språkforskningen och, hvad dermed sammanhänger, ethnografi, historie och arkeologi, utan äfven till geologi, statistik, t. o. m. naturalhistorie, samt att, då hans oafslåtliga sed var att behandla allt med största fullständighet och noggrannhet, tiden blef honom för kort för en så omfattande uppgift. Till exempel på hans förfarande må nämnas, att han noga undersökte hvarje arkiv, han påträffade i städer, kyrkor, kloster eller hos enskilda. Denna forskning torde hafva skänkt äfven mången upplysning för Rysslands historie, hvilken Sjögren redan under förberedelsetiden till dessa resor noga studerat.

40

50

Resultaterna offentliggjorde Sjögren i ett antal större och mindre skrifter och afhandlingar af hvilka vi här uppräknat dem, som röra

¹ Samma afhandling föranledde en polemik med Finska Grammatikförfattaren J. Stråhlman. Sjögrens replik läses i tidningen Mnemosyne.

Finska folkstammen:

Anteckningar om församlingarne i Kemi Lappmark.

Ueber den grammatischen Bau der Syrjänischen Sprache mit Rücksicht auf die Finnische.

Ueber die älteren Wohnsitze der Jemen. Ein Beitrag zur Geschichte der Tschudischen Völker in Russland.

Wann und wie wurden Sawolotschje und die Savolakschen Tschuden Russisch? Ein kritischer Versuch zur Aufklärung der Geschichte des Russischen Nordens.

10 *Ueber die Finnische Bevölkerung des S:t Peterburgischen Gouvernements u. über den Ursprung des Namens Ingermanland.*

Was bedeutet das in russischen Chronikon unter dem Jahr 1024 vorkommende Wort »Luda«?

på Latin:

Om Finnarnes och andra Tschudiska folks fordna utmärktthet i kändedom om begagnandet af metaller.

på Ryska:

Historiskt, statistiskt och filologiskt försök rörande Syrjänerna.

20 År 1829 återkom Sjögren till S:t Petersburg, utnämndes samma år till Adjunkt vid Vetenskapsakademin och 1831 till extraordinarie Akademiker samt bibliotekarie för utländska afdelningen af Akademin bibliotek. Denna hans ställning gjorde, att de flesta af hans skrifter och afhandlingar, af hvilka de uppräknade utgöra blott en ringa del, ingingo i Akademin handlingar och bulletiner. Mycket af, hvad han på sina femåriga resor inhemtat och antecknat, nedlade han i de yttranden öfver andras inlemnade försök och prisskrifter, hvilka han i Akademin uppdrag hade att granska och bedöma, och hvilka yttranden likaså återfinnas i Akademin akter.

30 Under de sex år Sjögren nu vistades i S:t Petersburg drabbades af en hård förlust, den af synen på högra ögat. Redan i barndomen hade det blifvit skadadt. På sin resa 1828 led han i följd af ansträngning af en ögonsjukdom och nu 1834 fördunklades hans syn plötsligt en skum vinterdag, då han satt fördjupad i sina studier. Emedan ännu hopp fanns för det lidande ögat, föreskrefs af läkare en badresa till Kaukasus, troligen i öfverensstämmelse med Sjögrens önskan, att få begagna denna resa till nya forskningar. Han afreste 1835 i det hufvudsakliga ändamål, att studera Osseternas, en Kaukasisk folkstams språk, uppenbart med helsans skötande endast till bisak. Efter många besvärligheter och mången öfvervunnen svårighet lyckades han 40 lära känna detta språks tvenne hufvuddialekter, och resans frukt var Sjögrens egentligen stora arbete, hans *Ossetische Sprachlehre*, en koloss af lärdom, som, utan att vara såsom prisskrift ingifven, framför tie täflande filologiska arbeten af Franska Institutet belönades med Volneyska priset, en guldmedalj af 1 200 francs värde. På sin resa hade Sjögren besökt äfven Krim och der studerat Tatariskan samt vid Kaukasus Grusiska och Kabardinska språken – och senare en dialekt af Tscherkessiskan. Sjelf skrifver Sjögren om sin resa:

50 »För att jag ej må synas skryta, vill jag ej omtala, huru jag för att uppnå mitt ändamål hade att utstå många hinder och svårigheter, hvilka endast genom en ståndaktig sjelfförsakelse och ett ansträngdt tålmod kunde öfvervinnas. Om allt sådant kunna blott de göra sig en föreställning, hvilka sjelfve någon längre tid vistats i Kaukasien och der af egen erfarenhet lärt sig känna såväl alla lokala förhållanden som infödingarnes allmänna likgiltighet för deras andliga behof och isynnerhet deras misstänksama karakter, föga gynnsam med

afseende på sådana sysselsättningar, som mina derstädes voro. Det oakadt hade jag det nöjet, att kunna resa derifrån med den inre öfvertygelse, att hafva gjort allt, hvad i min förmåga stod. Då jag i början af 1838 återkom till S:t Petersburg, var jag väl alldeles blind på det redan förut lidande ögat och hade under den starka kölden på resan förfrusit mina lemmar, men i ersättning därför medförde jag rika, tillförlitliga materialier till en utförlig framställning af det Ossetiska språkets grammatik efter båda dess hufvuddialekter, den Tagauriska och Digoriska.»

Först sju år derefter utkom den nämnda Ossetiska Grammatiken 1845 på Tyska språket. Som man ser, var Sjögren numera långt ifrån de Finska studierna. Han hade under denna tid fortfarit med sitt trägna, tidsödande Akademiska granskarekall och 1844 blifvit ordinarie Akademiker. Nu vände han åter tillbaka till sina Finska forskningar. Han besökte Lifland och Kurland 1846, på Ryska Geografiska sällskapets bekostnad, och åter 1852, för att lära känna de ringa lemningarne af dessa provinser äldsta inbyggare, Liver och Krewinger, deras språk och traditioner, och afgaf i Akademiens akter berättelser om sina resor och det på dem inhemtade vetande angående dessa folks språk, härkomst, traditioner och närvarande tillstånd. 10
20

Bland Sjögrens arbeten böra vi äfven erinra om hans forskningar i Skandinavisk historie, der denna berörde de Finska stammarnes eller Rysslands.

Söka vi sammanfatta denna korta skildring till ett bedömande öfver, hvad Sjögren varit och verkat, så faller det i ögonen, att han tillhört dessa vetenskapens anspråkslösa, trogna och trägna idkare, hvilka samla materialet till de bygnader, som af sekulära snillen uppresas, föremål för samtidens och efterverldens beundran. Om hans outtröttliga flit och stora lärdom är blott en röst, likasom om den samvetsgrannhet, hvarmed han vid sina arbeten gick tillväga, så att den, som rådfrågar hans skrifter, utan all tvekan kan förtro sig till de uppgifter, de innehålla. Men detta innebär också, att han bland de vetenskapsidkare, till hvilkas klass han förnämligast hör, intager ett utmärkt rum. Och likväl synes det osäkert, om icke förhållandena bära någon skuld därför, att han i flera fall stadnat härvid. Man kunde väl väntat mera omfattande filologiska arbeten såsom frukt af de fem års resor, han egnade åt forskningar rörande Finska folken i Ryssland. Men Sjögren har åter genom sin Ossetiska grammatik, som Ref. känner endast till dess voluminösa yttre, men för hvars stora värde Franska Institutets omdöme är en god borgen, dokumenterat sig såsom systematiserande vetenskapsman. Och redan detta arbete vore nog för författarens vetenskapliga ära. Detsamma leder dock till den förmodan, att Sjögren kunde hafva äfven för de Finska språken lemnat något liknande, om hans trägna arbetande i och för hans befattning vid Akademien unnat honom tid och krafter dertill. Till en sådan befattning hör det också, att förse Akademiens akter med kortare afhandlingar, något isynnerhet för den erforderligt, som ännu har att vänta befordran till en ordinarie plats; och man torde äfven häri finna en orsak, hvarföre Sjögren i sådana afhandlingar meddelade sina iakttagelser rörande de Finska folkens språk och historie¹. 30
40
50

Men det är gagnlöst, att här leta orsaker till, hvad den utmärkte mannen icke gjort, då han efterlemnade minnesmärken af sin flit, lärdom

¹ Vi föreställa oss, att tidskriften Suomi med stort gagn kunde meddela åtskilliga Sjögrens småskrifter i öfversättning.

och skarpsinnighet så talrika och många bland dem af så stort värde, att blotta uppräknandet af hans skrifter och en berättelse om det bifall, hvarmed de af kompetenta domare mottagits, vore för mycket för dessa trånga spalter. Få Finnar hafva vunnit och förtjenat den ryktbarhet som han; ännu färre hafva med så stor rätt förtjenat Finlands söners kärlek och tacksamhet. Ty ehuru från fäderneslandet aflägsnad, använde han en stor del af sitt lif och sin andes icke ringa krafter i dess tjänst, då han egnade dem till upplysande af en finska stammens forntid och nutid. Ännu under de sista åren af sin lefnad var han jemte sina forskningar rörande Liverna sysselsatt med en öfver-

10 sättning till Tyskan af Finska trollrunor.

Och sist återstår att nämna om Sjögrens förhållande till Castrén. Det sägs, att Sjögren med nedslagenhet sett sig i Finland mindre ihågkommen, än han väntat, och det är ingen hemlighet, att den lefnadsteckning öfver Castrén, som läses i Suomi 1854, hade S. till författare, och att tilläggen i denna Svenska upplaga voro af honom gjorda i en sådan sinnestämning. Må detta vara nämnt afven derföre, att det är rörande och glädjande se den Europeiskt berömda mannen bekymra sig öfver, hvad man tänker om honom i Finland. »Vår vana,»

20 yttrar sig derom Lönnrot, »är engång sådan, att vi med floden för våra ögon sällan påminna oss källan, der den upprann, och med brödet för munnen icke vårda om, hvem som plöjde jorden och sådde säden.» Denna vana, ehuru i sin tillämpning till högre intressen föga berömlig, dela vi Finnar dock med alla öfriga nationer. Men i ifrågavarande fall kan felet tillvitas ensast landets vetenskapsmän. Ty Sjögren skref Ref. veterligt intet på Finska, jemförelsevis litet på Svenska. Hans Tyska skrifter, vanligast intagna i Akademin handlingar, kunde endast vetenskapsmän ex professo tillgängliga, och hvad han skref på Ryska hade naturligtvis icke någon publik i Finland. Dertill lefde han utom

30 fäderneslandet; och det måste sålunda inträffa, att en stor del af hans skrifter och hans verksamhet här var föga känd.

Men såsom den, hvilken föregått Castrén på den bana, denna beträdde, såsom den, hvilken Castrén hade att tacka och hvarje bildad Finne i sitt hjerta tackat derför, att denna bana öfverhufvud åt honom öppnades – såsom sådan har Sjögren sedan lång tid tillbaka varit känd och värderad af sina landsmän. Endast detaljerna af Sjögrens bemödanden för saken hafva varit mindre bekanta. Man har icke vetat, att det var i följd af Sjögrens nitiska ansträngningar, som Akademin förmåddes att finna tillräckliga medel för denna expedition, att det åter

40 var genom dem Akademin afhölls från att söka sig en annan till dennas utförande eller att anslå medlen för andra ändamål, då omständigheterna vållade, att Castréns afresa fördröjdes. Men detta har föga att betyda. De flesta underrättelser Castrén från de Sibiriska irrfärderna tillsände de bildade i fäderneslandet, erinrade om den stora skuld, i hvilken han ansåg sig stå till Sjögren; och hvar och en visste här, att Sjögren varit hans föregångare, upphofsmannen till det företag som ombetroddes Castrén och till dennes anställande för detsamma, och slutligen var hans faderliga vän och rådgifvare vid dess utförande. Han hade också gifvit Castrén ett vackert föredöme i ädel sjelfuppoffring,

50 som af denne värdigt efterföljdes.

Anders Johan Sjögren hädankallades den 18 Januari 1855, i en ålder af 60 år och 8 månader.

»Det finnes hjeltar äfven utanför slagfältet, hjeltar i försakelse, hjeltar i lärdom, hjeltar i ett ihärdigt arbete, hjeltar med ett okufligt, alla hinder och motgångar trotsande mod; och det vore för mensklig-

hetens väl att önska, att dessa fredens hjeltar vore lika talrika eller fast talrikare än krigets. Men ehuru sällsynta de äro, känner dock äfven vårt fäderneslands historie några sådane, och bland dem var den, hvars minne vi nu begå, en af de förnämsta.» Så talade Lönnrot, och det funnos väl få bland hans åhörare, som icke erkände, att dessa sköna ord hade sin fulla tillämpning på talets föremål. Och för skildringen af Sjögrens karakter som enskild man kunna vi med Lönnrot låna de ord, en hans embetsbröder, akademikern Brosset härom yttrade vid hans öppna graf:

»Sträng mot sig sjelf, likgiltig för livvets småsaker, för präktiga kläder, för läckerheter och nöjen, dolde Sjögren under en skroflig yta ett hjerta av guld. Den fattige anlidade aldrig fåfängt hans hjälp; och de talrika vänner, som gerna trifdes i hans sällskap, sökte ej hos honom den tillgjorda artigheten, det utsökta, eleganta uttryckssättet, dessa yttringar af en välvilja, som icke sträcker sig längre än till ytan, utan hvad de sökte, var enkelheten i en god och oförstäld karakter, grundligheten i han insigter och vetande, känslans och öfvertygelsens öppna uttalande. Vi hans embetsbröder, som voro i tillfälle att närmast kunna uppskatta hans ofantliga arbetsamhet, hans vidsträckt kunskaper, vi funno i honom alltid en pålitlig vän, ett ädelt hjerta, en kamrat, som ännu mindre kunde på bivägar motstå andras, än söka framgång för egna intressen af hvilka han var fullkomligt glömsk.»

J. V. S.

19 OM ENGELSMÄNNENS RIKE I OSTINDIEN.

Litteraturblad n:o 6, juni 1855

Det är ett stort skådespel, att se ett folk som ännu i detta århundrades början icke räknade mera än tie gånger Finlands närvarande befolkning, inskränkt till en ö, af hvilken detta folk ursprungligen icke eger större område än Uleåborgs läns areal, att se detta folk utbreda sig öfver hela verldsdelar och gifva dem sin religiösa tro, sitt språk, sina institutioner, sin frihetsanda och sin okufveliga företagsamhet. Historien känner intet annat exempel på civilisationens makt att grunda varaktiga eröfringar, som med detta kunde jemnföras, ehuru väl hvarje dess blad lærer, att råa folkslag aldrig vunnit något bestående herravälde öfver de nationer, hvilka de kufvat. Detta är dock icke så att förstå, att ens England skulle kunna bibehålla sitt öfvervälde öfver de länder, som nu lyda under dess drottningens spira. Erfarenheten har lärt det, och hvar man är öfvertygad derom, att Engelmännerna skola upphöra att herrska i Ostindien och i Australien, såsom de gjort det i Nordamerika; men det kan knappast betvivlas, att icke deras språk, deras nationallynne och deras institutioner skola fortleva i dessa världstrakter, såsom det skett i Amerika.

Hvad Australien angår, kan detta icke vara något tvifvel underkastadt. Här, såsom i Amerika, möter dem blott en svag och fullkomligt vild befolkning, som hvarken andligen eller lekamligen kan göra dem något motstånd. Tvifvelaktigare synes Ostindiens framtid, emedan der en urgammal civilisation kämpar mot den Europeiska. Man kan väl teoretiskt sluta, att Hinduernas civilisation, emedan den genom sin natur är så stationär, skall ega mindre motståndskraft, än om den i sig innebure fröet och möjligheten till någon egen utveckling. Men då man